

חלון האורה

על השמירה מפני השד של בית הכיסא

ההוא בית הכסא דהוה בטבריא, כי הוּו עיילי ביה בי תרי אפי' ביממא, מתזקי. רבי אמי ורבי אסי הוּו עיילי ביה חד וחד לחודיה ולא מתזקי. אמרי להו רבנן: לא מסתפיתו? אמרי להו: אנן קבלה גמירינן, קבלה דבית הכסא צניעותא ושתיקותא, קבלה דיסורי שתיקותא ומבעי רחמי. אביי – מרביא ליה [אמיה] אמרא למיעל בהדיה לבית הכסא. ולרביא ליה גדיא? שעיר בשעיר מיחלף. רבא – מקמי דהוי רישא, מקרקשא ליה בת רב חסדא אמגוזא בלקנא. בתר דמלך, עבדא ליה כוותא, ומנחא ליה ידא ארישיה.¹

פתיחה

הסוגיות שנדון בהן הן חידוש של הרב. הסיבה לכך שאף אחד לא מדבר בסגנון שמשמש בצלם אלוהים של האדם לעבודת ה'; מכיוון שבחב"ד לא שייך להשתמש בצלם אלוהים של האדם לעבודת ה' כיוון שהאדם הוא סיטרא אחרא.² כלומר, יש משהו אינפנטילי ילדותי שמנהל את האדם, אמנם האדם יכול לחשוב שהדבר שמוביל אותו הוא צדק ומוסר אבל בעצם מה שמוביל אותו הם דברים אינפנטילים. גם אצל רבי נחמן לא שייך להשתמש בצלם אלוהים של האדם למרות שיש בכל אדם נקודה טובה, כיוון שזו רק נקודה טובה שצריך למצוא אותה. כך למשל ב'מעשה מחכם ותם', אדם שמאמין בעצמו יותר מידי, סוג של חכם כזה, הוא בעצם טיפש. לכן לא ניתן לתת אמון גדול מדי בצלם אלוהים שבאדם.

הרב אומר דבר חדש לגמרי – שיש בתוך האדם ממד אלוהי.

מצד שני צריך לשים לב שלא הכל קדושה ושלמות. יש כאלו שמציגים את הרב בסגנון של אידיאליזציה, כאילו שיש רק קדושה ושלמות. אבל יש בזה משהו מזויף, קדושה היא כשהאלוהות גלויה, וכשהאלוהות לא גלויה זו קדושה שבכוח.

¹ מסכת ברכות, דף סב, עמוד א. תרגום חופשי: אותו בית כיסא שהיה בטבריה, אפילו כשהיו נכנסים אליו שני אנשים יחדיו לאור היום, היו ניזוקים. רבי אמי ורבי אסי היו נכנסים אליו ביחידות ולא היו ניזוקים. שאלו אותם חכמים: אנכם מפחדים? ענו להם: יש לנו מסורת, כדי להינצל בבית הכיסא, צריך להיות בצניעות ולשתוק; וכדי להנצל מייסורים, צריך לשתוק ולהתפלל לרחמים. אביי – אימו גידלה לו שעיר, כדי שיכנס איתו לבית הכיסא וכך ינצל. שואלים: מדוע לא גידלה לו גדי? משיבים: דווקא שעיר, כיוון שהשד של בית הכיסא נקרא 'שעיר', ושעיר בשיר מתחלפים. רבא – לפני שנעשה ראש ישיבה, אישתו (שהייתה בת רב חסדא) הייתה מקרקשת לו עם אגוז בתוך כלי, כדי שינצל מהשד של בית הכיסא. ולאחר שנעשה מלך (כלומר: לאחר שנעשה ראש ישיבה), עשתה לו חלון קטן, ודרך החלון הייתה מניחה את ידה על ראשו.

² תניא, פרק ט. הוא כתוב שהחלל השמאלי של הלב (שהוא עיקר הלב) הוא סיטרא אחרא.

צלם אלוהים

נרחיב קצת את היריעה. יש באדם שלוש קומות, מוח, לב וכבד, שהן מקבילות גם לסדר העולמות, בריאה, יצירה ועשייה³. עולם הבריאה הוא כמו המוח, עולם היצירה הוא הלב, והכבד או הכליות הם עולם העשייה. החלוקה הזו מקבילה גם לחלוקה בין נשמה, רוח ונפש. יוצא ששלושה דברים מקבילים, היצירה, הרוח והלב. עולם היצירה הוא העולם המרכזי, ובהתאמה באדם הכוח המרכזי הוא הלב.

הרב כותב שהרוח היא עיקר המושג אדם:

ואהבת את ה' אלוהיך בכל לבבך. הלב הוא משכן הרוח, ועיקר הבחירה וראשית יסודה הוא בבחינת הרוח, שהוא מדרגת האדם, ועל ידי הרוח מתרוממת הנפש, וממשיך עליו יותר אור הנשמה.⁴

במקום להגיד שבלב שוכן אינפנטיל, סיטרא אחרא, הרב מעמיד כאן דווקא את עולם הבחירה של האדם, עולם הרוח. אם יש סיטרא אחרא הוא נמצא בכליות, אבל מדרגת האדם היא הרוח.

בהמשך הרב מסביר את הדברים:

והנה הנפש והרוח מקומם בגוף האדם ומוגבלים בו בודאי, אבל הנשמה אי אפשר כלל שתכנס בשלמותה בגוף, רק מאיר ממנה אור בניצוץ השכל המורגש בגוף, כי לפי גדולתה אי אפשר לה להכנס בכלי ולהגבל בו ולא יוכל הכלי לסבול את האור, ולכן היא נקראת בשם 'מאד' שהוא מורה על הריבוי וההפלגה.

ולפיכך מכוונת היא דרשת רז"ל בכל מאדך בכל מדה ומדה שהוא מודד לך. כי הרגש האהבה שבלב אי אפשר כלל שיהיה מצד הנפש למה שהוא מרגיש ממנו דבר מכאיב, כמו שאהבת החולה לרופא החותך אבר המכאיב אינה מצד הנפש, שהרי הנפש מצטערת במעשה זה, רק מצד הרוח שהוא הרצון המתרשם אחרי שכבר נקבעה בהכרת השכל תכלית הטוב היוצא מזה. אבל אהבה להשם יתברך צריכה להתגבר מצד דברים שלא ישער כלל תכלית טובם, רק ימשך לאהבת כבודו הגדול לבדו,

³ יש גם את עולם האצילות, אבל זה חשבון אחר.

⁴ עולת ראייה א, עמ' רמט, 'ואהבת'.

וזה לא יתרשם בחלק הרצון ולא יתכן גם מצד הרוח, רק בכל מאדך, שהיא הנשמה, תוכל לבוא אהבה זו, אשר על כל מדה ומדה שהוא מודד לך תהא מודה לו במאד מאד, ברוממות ערך ההרגשה השכלית העליונה.

הנשמה כמעט לא מורגשת, רק קצת. אבל הלב הוא הרגש, אז הוא מורגש. אהבה נמצאת בלב, היא לא באה מצד הנפש, כיוון שהנפש מאוד אנוכית. האדם מרגיש בנפש מה שטוב ונעים לו, אבל הלב הרבה יותר גבוה, הלב הוא הרוח, הוא משכיל, הוא מבין דברים שרחוקים מהאדם. הנשמה עוד יותר רחוקה.

יוצא שהגוף (שהוא הכליות והנפש), מאוד אנוכי, הוא לא יעשה מעשה של ויתור, הוא גם לא מסוגל לוותר, כיוון שהוא אחוז בעצמו. הגוף הוא הרגש במובן הראשוני הפשוט שלו, שהוא אנוכי ועושה רק מה שנוח לאדם.⁵ השכל (שהוא הלב והרוח), מבין ושוקל דברים, ואז אדם גם עובד קשה ועושה דברים שלא נוחים לו. הרוח היא המושג 'אנושי', הנפש אנוכית והרוח אנושית. הנשמה היא כבר משהו אחר, מכוחה אדם יכול לעשות דבר אלוהי, לכן היא נקראת 'מאד'.

קדושה

נחזור לענייננו. הנקודה הראשונה שמאוד מהותית אצל הרב, שהלב שהוא עיקר האדם איננו רע במהותו, הוא כוח חושב, מתבונן ומבין; יכול להיות שמעורב בו טוב ורע בגלל שהוא לא יודע, אבל זה לא שההגדרה שלו היא אינפנטיל ורע. הנקודה השניה היא תנועה לא פחות חשובה, היא התנועה של המקום בו אדם נמצא. זו תנועה של נפעלות, אדם נפעל מהמקום שלו ומהמדרגה שלו. במקום הזה נמצא המושג קדושה.

שתי הנקודות האלו הן שתי צורות של לימוד תורה, צורה טבעית וצורה לימודית. אפשר לומר שהם שני עמודים שמרכיבים את האישיות שלנו, עמוד טבעי ועמוד שכלי.⁶ העמוד השכלי הוא הכוח החושב, שהוא הלב, הוא לא סיטרא אחרא, אלא הגדרתו הנכונה היא 'שכל', ממילא הוא חושב ומבין והוא אף יכול ועלול להיות מבולבל. הרב קורא לזה כוח השיפוט של האדם,⁷ זה כוח מחשבה שיפוטית, הוא יכול להיות גבוה והוא יכול להיות נמוך, הוא יכול להיות חוטא והוא יכול להיות צדיק – הוא חופשי.⁸

⁵ הרגשות יכולות גם להגיע למקומות יותר גבוהים, אבל בפשטות זה ככה.

⁶ עין איה שבת, פרק שני, צא.

⁷ עיין עין איה ברכות, פרק תשיעי, רכא.

⁸ הדבר החשוב שיוצא מההסבר שיש באדם כוח חופשי, הוא מה שכותב נפש החיים: שאפשר ללמוד תורה. בחסידות ישנה הדרכה לפיה אדם שלא יכול ללמוד תורה לשמה, עדיף שלא ילמד, כיוון שזה אנושי

מלבד העמוד השכלי, יש עמוד טבעי. גם הטבע של האדם חשוב מאוד. הטבע הוא הכליות והנשמה. הקדושה היא מושג שקשור לטבע, היא המקום בו אדם נמצא, היא לא קשורה לעמוד השכלי של האדם.

החלוקה בין שני העמודים האלו יכולה לשחרר מאוד את ההכנה של דברי הרב. בטבע אין חופש, כיון שהטבע הוא חומר, לכן גם הקדושה יכולה להיות בכוח. החופש נמצא בשכל.

שכל ורצון

השכל לכאורה הפוך לגמרי מהמושג חופש, הוא בנוי מתבניות שכליות. אבל בכל זאת יש בו חופש. השכל החופשי קשור לנקודה ששכל ורצון הם דבר אחד.

הרב תוקף מאוד את השכל האריסטוקרטי⁹. שכל אריסטוקרטי הוא שכל שלא קשור לשום ממד אחר באישיות. ממילא הוא מנותק מהחיים. גם פילוסופים שמדברים על רצון ואפילו על כך שעיקר האדם הוא רצונו החופשי¹⁰, עדיין השאירו את השכל עצמו מנותק. כיוון שהשכל מסוגל רק לנתח את המשמעות של המציאות, ולא לייצר מציאות. ואילו אצל הרב העובדה ששכל ורצון הם דבר אחד, נותנת לשכל יכולת יצירה, הוא כבר לא בנוי על תבניות ועל הכרחים, אלא הוא חופשי. שכל כזה יכול גם לקומם את העולמות.

אמנם גם קאנט מבין שעיקר האדם נמצא בחופש שלו, ויותר מכך, ישנה גם אפשרות לחבר בין השכל ובין התופעות והרצון, על ידי האמנות, אבל עדיין השכל והרצון אינם דבר אחד ממש. הם כמו שתי ממלכות שונות.

ולא אלוהי. רבי נחמן (ליקוטי מוהר"ן, נד, ו) אומר שיצר הרע תוקף בעיקר תלמידי חכמים, כיוון שהם שקועים בדמיונות. גם בעל התניא כותב שצריך להיפגש עם השכל האלוהי, לכן אם אדם לא משתחרר מעצמו, הוא אף פעם לא נפגש עם האמת.

על הנקודה הזו נפש החיים זועק (הקדמה לשער ד), עיקר האדם, הוא הלב, הרוח, והוא יכול לחשוב ולהבין. אם הוא ילמד תורה הוא יכול להגיע למקומות גבוהים, ואם הוא לא ילמד תורה הוא עלול להגיע למקומות נמוכים מאוד. נכון שבהתחלה יצר הרע תוקף תלמיד חכם יותר מכל אדם אחר, אבל הפתרון לזה הוא לחשוב, להתבונן, להבין וללמוד; נכון שבהתחלה הוא לא מבין הרבה, אבל בהמשך הוא יבין יותר; מתוך שלא לשמה בא לשמה.

⁹ עקבי הצאן, עמ' קלד, למטה.

¹⁰ ישעיהו ברלין מתאר דברים דומים ב'שורשי הרומנטיקה'. הוא מזכיר את כל הדמיות ששיקספיר מתאר, אותן דמויות שכולם התפעלו כיצד ששיקספיר יודע להכנס לעומק הייצרי של האדם ולהראות שהיצר מפעיל את האדם, אבל שילר אומר שהן לא בני אדם, הן חיות, מכיוון שהן מופעלות על ידי גורל. בשביל שילר אדם הוא אדם בזכות היותו חופשי. בשביל שילר הטרגדיה איננה כאשר אדם מובל בעקבות גורלו, אלא כאשר האדם עומד ומתריס כנגד הטבע שלו. 'שורשי הרומנטיקה', עמ' 104.

המשמעות של ההבנה ששכל ורצון הם דבר אחד היא, שאפשר ללמוד תורה ולבנות בית מדרש – שאדם יכול לחשוב אלוהות.¹¹ זה עדיין לא אומר שהאדם אלוהי, אלא שיש סולם, שאדם יכול לאט לאט ללמוד לחשוב מחשבות אלוהיות. זו הסיבה שנפש החיים אומר שהתורה היא הנכס הכי גדול של האדם, כיוון שהיא מלמדת אותו.

במובן הזה אפשר להבין שעיקר החופש של השכל נמצא בדעת אלוהים של האדם. ההלכה יותר עסוקה 'בעולם הזה', היא באה לסדר את המבנים, איך נראית שבת, ואיך נראים קידושין. מבחינה הזו אין ערך למסכת שבת בלי שבת, למסכת קידושין בלי שאיש ואישה רוצים להתחתן, לבכא מציעא בלי שיש אבדות שהלכו לאיבוד, וכשיש את כל הדברים האלו אדם יודע איך להתנהג. השכל במובן הזה הוא מבני ואין בו כל כך חידוש. לכן עיקר החידוש של השכל, זה דעת אלוהים, שהיא יכולה כל הזמן להתקדם ולהתעלות וליצור יחס עמוק יותר אל המציאות האלוהית. אחרי שיש דעת אלוהים גם ההלכה תהיה אחרת, כיוון שהיא תהיה מובנת בהבנות יותר גבוהות.

דעת אלוהים

אפשר לומר שעיקר המפעל של האדם הוא התורה ודעת אלוהים, לדעת את הקב"ה. לדעת את הקב"ה פירושו שאדם רוצה וחושב ביחד. שכל כזה נקרא אצל הרב: 'הגיון הלב'.¹² הגיון הלב הוא שכל שלא חושב בצורה מתמטית הגיונית, אין לו את המושג לוגיקה. בעצם זהו עיקר השכל¹³, ההכרה השלילית, היכולת להתריס כנגד המציאות – אדם יכול להבין דברים חדשים שעד היום הוא לא הבין, הוא יכול להיות בעל תשובה ולעשות מהפיכות בתוך האישיות שלו. זה מה שהרב מתכוון כאשר הוא מדבר על יצירת יחס, מדובר על יצירת מהפיכה ולא לבנות עוד פרקים חדשים בחיזיון שנקרא עולם.

כאשר מפרידים בין השכל ובין הרצון, יוצא שבאופן אובייקטיבי אדם לא יכול להתקדם קדימה. אמנם יש לו עולם סובייקטיבי מופלא, אבל זה הכל. פסגת החיים היא לצאת מהקופסה, להמציא אופי חדש, אבל אין זה נקרא לקדם את העולם קדימה וליצור יחס עמוק ליש. בסופו של דבר המציאות נשארת באזור המדעי, ומה שיש לאדם הוא מין חרויה סובייקטיבית מרשימה, שהוא לא יכול לעשות איתה שום דבר אמיתי, מלבד לפרק כל מיני מבנים בתוכו. אין תנועה, אין מרחב לנוע, בעצם אין לשכל יחס לעצם. ממילא יש אדם שנמצא בתוך התרבות, אבל אין לו כוח ליצור מציאות חדשה. בסופו של דבר מה שיש

¹¹ אגרות ראיה, אג' תתי; ועוד מקומות.

¹² עולת ראיה ב, עמ' ס, 'יהיו לרצון'.

¹³ יש גם שכל של מבנים לוגיים והגיוניים, אבל הוא לא עיקר השכל.

הוא רק עולם ווירטואלי מלא ספקות וחולשות. היכולת של האדם להכיר את האחר היא לא יותר מחמלה. החמלה טובה בשביל כמה סבתות שגרות באותה עיירה, אבל לא בשביל מיליארד אנשים שגרים בסין, וודאי שלא בשביל לבנות עולם חדש. זו הטענה כנגד הרומנטיקה שאמרה שהכל נמצא באדם, מה הפירוש? את כל הדברים האדם המציא? אין שום מציאות שהוא מחויב לה באיזשהו מקום? אין לפחות משהו וודאי אחד שקיים, לפחות חור שחור?!

כאשר מחברים את השכל והרצון ביחד, המציאות היא אובייקטיבית ולא רק סובייקטיבית, ממילא אדם יכול לנוע ולהתקדם בתוך מרחב אובייקטיבי. הדעת יכולה לעשות מהפכות, היא יכולה לקחת את האדם למקומות שעד היום הוא לא היה בהם. יש חופש מוחלט ויכולת יצירה מוחלטת, ובכל זאת יש גם מרחב אובייקטיבי, הם לא סותרים אחד את השני.

הפילוסופיה הפרידה את המושג 'חיים' מהמושג 'מציאות'¹⁴, 'חיים' זה סובייקטיבי ו'מציאות' זה אובייקטיבי. אבל בעצם הם דבר אחד. הדבר החשוב שיוצא כאשר מחברים את האובייקטיבי והסובייקטיבי, הוא היכולת לנוע במרחב. כאילו נוסף ממד חדש למציאות, לא ממד כמותי, אלא ממד איכותי, ואז אדם יכול לייצר דברים, להפוך אין ליש. זו המהפכה האמיתית של דעת אלוהים, זהו החידוש של השכל.

הטבע

נחזור לנושא שלנו, הנושא שלנו איננו השכל, אלא ההוד, הטבע. הטבע איננו רק הכליות אלא גם הנשמה. במבנה של הנפש, יש נפש רוח ונשמה ואפשר להוסיף גם חיה, וכל אחד מהם קיים בשלושה ממדים, חוץ, תוך ופנים, ואפשר להוסיף עוד ממד, קדם-פנים. המבנה הזה יוצר שש עשרה ממדים של הנפש.¹⁵ כאשר השכל וכל המאבק המוסרי של האדם נמצא רק בארבע ממדים, בתוך ובחוץ של הרוח והנפש, כל שאר הממדים מהווים כעין מרחב לתודעה של האדם. המרחב הזה מאוד חשוב והוא הנושא שלנו.

הטבע קשור למושג נפעלות. כל מה שהסברנו על השכל היה להגיד שהוא יסוד אקטיבי פעיל, שאנחנו יוצרים ובונים. אבל יש יסוד אחר לגמרי בו אנחנו נפעלים, פירושו לדעת להקשיב ולשמוע, האדם איננו בעל הבית על המציאות. זה היסוד הטבעי שהרב מדבר עליו.

¹⁴ אורות הקודש ג, עמ' יט.

¹⁵

	קדם-פנים	פנים	תוך	חוץ
חיה	קדם פנים של החיה	פנים של החיה	תוך של החיה	החוץ של החיה
נשמה	קדם פנים של הנשמה	פנים של הנשמה	תוך של הנשמה	החוץ של הנשמה
רוח	קדם פנים של הרוח	פנים של הרוח	תוך של הרוח	החוץ של הרוח
נפש	קדם פנים של הנפש	פנים של הנפש	תוך של הנפש	החוץ של הנפש

שני עמודים

דיברנו על כך שיש אצל האדם שני עמודים, עמוד טבעי ועמוד שכלי. הדבר שמייחד עמודים הוא, שהם שני ממדים מקבילים אחד לשני, ולא שתי קומות אחת על גבי השניה. ניתן לראות שהרב במפורש מכנה את השכל והטבע כשני עמודים:

כיון שהוא מוצא אחר המחקר היותר נעלה את מה שכבר רכש לו באמונה הפשוטה ובטבע התמימות, אז הדברים מחוורים בידו במאד מאחר שיש בידו שני עמודים המתאימים, **העמוד הטבעי** של הנטיה התמימה שבנפשות הטהורות והזכות, ו**העמוד המדעי** שמתמים עמדו אחרי מנוחת הדרך הארוכה של המחקרים העמוקים והרחבים.¹⁶

לפי ההסבר הפשוט הכליט נמצאות למטה, הנשמה למעלה והרוח באמצע. אבל בהסבר כזה קשה לתאר את היסוד הטבעי והיסוד המדעי כשני ממדים מקבילים. הרב לא מתאר אותם ככה, אמנם יש יסוד מרכזי מאוד באדם שהוא הדעת, אבל לדעת יש מרחב שהיא צומחת בתוכו, והמרחב הוא עמוד נוסף, עמוד טבעי. הטבע איננו החשיבה, הטבע הוא אופי, לכל אדם יש אופי שונה: האחד מוזיקאי, השני מתמטיקאי, השלישי איש מעשי. כשם שלכל אחד יש טבע משלו, כך כל אדם צריך גם לחשוב. אמנם יש רמות בחשיבה, אבל לכלום יש צורך להבין וללמוד.

העמוד השכלי בנוי על דיוק, הוא צריך לדעת ולהבין. הדבר הזה נכון גם כשלומדים אמונה, אמונה איננה חוויה אלא לימוד שכלי. אבל ישנו עמוד אחר שהדיוק וההבנה אינם הנושא שלו, העמוד של הנפעלות – להיות נפעל, להקשיב ולשמוע דברים. הרב קורא לו העמוד הטבעי. אפשר לומר שהוא המקום שבו אדם נמצא. מאוד דומה למושג חלל וזמן. מלבד העובדה שיש 'אני', אני נמצא בחלל וזמן. לדוגמא אנחנו נמצאים במאה ה-21, אדם לא יכול להיות במאה ה-15 וכמובן שלא במאה ה-30, מכיוון שזה המקום שאנחנו נמצאים בו, והמקום מאוד משמעותי לגבינו. זו משמעות המושג טבע אצל הרב, בלי להבין את הנקודה הזו עלולים לשבש הרבה סוגיות.

קדושה

ההבנה הנכונה של המושג 'טבע', עוזרת להבין את המושג 'כנסת ישראל'. ביציאת מצרים סגולת ישראל התפרצה, מעקב ועד ראש הכל ישראל¹⁷ – נוצרה הפלגה ביננו לבין השטן.

¹⁶ עין איה שבת, פרק שני, צא.

¹⁷ עיין עולת ראייה ב, עמ' רסד-רסד.

רואים זאת כאשר השטן שואל היכן התורה¹⁸, הקב"ה עונה לו 'נתתיה לארץ', כלומר יש יסוד שטני ויש יסוד שאינו שטני, השטן הוא דבר אחד והיסוד הארצי הוא משהו אחר.

כנסת ישראל שאיננה שכל, אלא טבע, עומדת כמין סכר ומפרידה ביננו לבין השטן – עד כאן יש שטניות, מכאן והלאה יש טוב ורע. 'רע' ו'שטן' אינם אותו דבר, השטן הוא כוחות של רוע, אבל יצר הרע הוא משהו אחר, הוא חוסר הבנה של דברים.

כאשר הרב אומר: 'הבכור הוא מקודש בטבעו ויהיה הטבע הזה טבע כוחני, לא פעלי'.¹⁹ הקדושה הזו קיימת בעמוד הטבעי, אבל האדם עדיין צריך לבחור ולהוציא אותה אל הפועל. יכול להיות שהוא לא יעשה עם עצמו כלום, ואז הוא יהיה סתם בהמה. אבל מבחינת היסוד הטבעי שלו, האדם מקודש בטבעו, הוא איננו סיטרא אחרא.

כשאומרים על כוח מסוים שהוא נמצא בכוח, בדרך כלל הוא מופיע בסיבוכים קשים. באופן דומה, כששאלו את האגרונומים של העלייה השנייה היכן לנטוע, הם אמרו לנטוע בביצות, במקומות שיש הכי הרבה מחלות. כך גם טבע אלוהי שהוא בכוח ולא בפועל, זה אומר שיש כאן דברים נוראיים, כמו נשמות של עולם התוהו, אלו נשמות רעות וקשות מאוד. זה אמנם משפט מופלא, אבל באותה מדה שהוא מופלא הוא גם נורא ואיום.²⁰

אמון

כל המהלך הזה בא להראות שהרב לא בא לומר שאנשים מושלמים. זו אחת הטעויות הגדולות. אמנם הרב מדבר על אורות וזה נשמע נפלא, אבל אדם עלול להגיע למצב שהוא בא לחבק משהו ובמקום לחבק אותו הוא מחבק את המרכזניק שנמצא מאחוריו. ואז השני אומר לו 'תשמע זה לא אני, אני נמצא במקום קצת אחר', והאדם מתעקש ואומר לו 'לא, זה כן אתה'. במקרה כזה אדם יכול להתפוצץ מכעס, כיוון שעומד מולו אדם שלא מדבר איתו אלא עם משהו שנמצא מאחוריו.

לכן מאוד חשוב להבין שהרב לא בא לומר שאנשים בתל אביב הם קדושים. אדם שגדל בחוף המציצנים – יש כזה חוף ואנשים גדלו שם – הוא אדם מושחת. אפילו אם הוא ישים לעצמו כובע וחליפה, הוא עדיין זקוק להמון תהליכים של טהרה וקדושה. אדם כזה שאומר 'יעידו עלי שמם וארץ שאני בהמה', אף מרכזניק לא צריך לבוא ולהגיד לו שהוא טועה, להיפך אפשר לתת לו הכשר מוחלט לתחושה הזו, מכיוון שהוא באמת בהמה. דווקא בשיטת

¹⁸ עין איה שבת, פרק תשיעי, קז.

¹⁹ עולת ראייה א, עמ' לו, 'קדש לי'.

²⁰ עיין בעולת ראייה ב, עמ' ('קדש'), על האחריות של האדם לקחת את התכונה הטבעית ולעשות איתה משהו.

הרב אדם יכול להיות בהמה במוכּן הרבה יותר חמור מאשר בשיטה החסידית. מכיוון שהרב הולך בשיטה של הקבלה המעשית, בשונה מהקבלה העיונית.²¹ הקבלה העיונית אומרת שאם אדם רק יחשוב אחרת, הוא יהיה אחרת, ואילו הקבלה מעשית אומרת שאין דבר כזה, מי שגדל כמו בהמה הוא בהמה.

הקבלה העיונית אמנם תופסת את האדם כסיטרא אחרא, אבל בעצם הוא קצת ווירטואלי, כיוון שרק צריך לחשוב אלוהות וממילא הכל יהיה אלוהות. ואילו הרב אומר שאין באדם סיטרא אחרא וכולו אלוהי, אבל יש לו בחירה, ומכיוון שיש לאדם בחירה הוא יכול להפוך את עצמו לבהמה במוכּן הכי מוחלט ונמוך שיכול להיות.

אם האדם הוא סיטרא אחרא, לא בטוח שהוא יכול להפוך את עצמו לבהמה, מכיוון שאין לו תהליכים של בחירה. אדם שהוא סיטרא אחרא הוא בעצם סוג של בהמה טבעית, בהמה לא יכולה להפוך את עצמה לבהמה, רק אדם יכול להפוך את עצמו לבהמה. בהמה טבעית זה לא כל כך חמור, כמו עגל קטן או טלה קטן, זה יכול להיות אפילו חמוד ומתוק. אבל אדם בחירי שנעשה לבהמה זה חמור מאוד, הוא יכול לזהם את עצמו כל כך הרבה שהוא פשוט זוהמה, הוא באמת בהמה, הוא באמת גס. דווקא בגלל שיש לאדם בחירה, יש לו אפשרות ליצור זוהמה, מה שאינו בבהמה טבעית שהיא איננה זוהמה.

הרב שמאמין בטבע של האדם, מוכּן ללכת עם הציונות עד הסוף ובשביל זה גם להנהיג את היתר המכירה. אבל מעולם הוא לא הכניס אותם לבית המדרש ולא היה מוכּן לשמוע סברה של אדם כזה.

מספרים על הרצי"ה, שכשבן גוריון היה ראש ממשלה הוא היה מבחינתו מקום ראשון, אבל כשהוא היה אדם פרטי הוא לא היה מוכּן להגיד לו שלום. פעם הרצי"ה הוזמן ליום הולדת שבעים של הרב מימון. כאשר הוא ראה שם את בן גוריון, הוא הסתובב והלך. כיוון שהוא לא רצה להחניף לרשעים. הרצי"ה לא הביט בפני אדם רשע, הוא אמר שהתורה של הרב דומה לתורתו של רבי יהושע בן קרחה²² שהעיד על עצמו שמעולם לא הסתכל בפני אדם רשע.

דווקא התכונה הזו נותנת אמון אמיתי בבני אדם. מכוח האמון הזה אפשר לבוא ולהגיד לאדם 'תשמע, אתה מכוער!'. ואם הוא יגיד לך, 'לך תגיד לקב"ה שהוא עשה כלי מכוער',

²¹ עיין באורות הקודש א, עמ' צד.

²² מסכת מגילה, דף כח, עמוד א.

לא צריך להתרגש מזה, הקב"ה עשה כלי מתוקן, מי שכיער אותו זה האדם בבחירתו, אז שיפסיק להאשים את הקב"ה בכך שהכלי מכוער.

ההוד

נסכם: בניגוד למי שהוא סיטרא אחרא, שאי אפשר לבוא אליו בטענות. כל מה שנותר זה למשוך אותו קצת בפאות, או להגיד לו להיות סוס לפני המרכבה ובכך לעזור לו ולהושיע אותו. הרב לא מוכן להגיד שאדם הוא אינפנטיל, או שיש בו רק נקודה טובה. הוא אומר לאדם שיש בו צלם אלוהים ושניתן לבנות אותו. אמירה כזו מכילה תביעה עצומה לגודל, כיוון שאם יש לאדם את התכונה והוא לא עומד בה, הרי שהוא נמצא בבעיה.

הנושא שלנו הוא בית הכיסא. כאשר אדם נמצא בבית הכיסא, הוא נמצא בנפילה – בית הכיסא הזה ממשי ואמיתי והוא מוריד את האדם. יש עוד מקומות שמורידים את האדם, כגון אכילה. אבל אדם יכול להתמודד עם זה על ידי המחשבה ולימוד תורה. הבעיה בבית הכיסא היא שאסור לחשוב בו. אבל יש לזה פתרון, הפתרון הוא צלם אלוהים שאדם. לא רק לצדיק יש צלם אלוהים, אלא גם לכל אחד ואחד. צלם אלוהים הוא הטבע, הוא המדרגה של האדם ממנה לא ניתן לברוח.